

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

השפיטה - 62543

תאריך עדכון אחרון 11-02-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): השופט בדימוס דוד חשין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: davidcheshin@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בניתוח היבטים שונים של השפיטה בחברה דמוקרטית, בכלל, ושל מערכת השפיטה בישראל, בפרט.

נדון, בין היתר, בנושאים אלה: מבנה בתי המשפט בישראל וההירארכיה שביניהם; מינוי השופטים ומעמדם; נשיא בית המשפט העליון - מעמדו הייחודי, סמכויותיו ותפקידיו; נשיאי בתי המשפט המחוזיים ונשיאי בתי משפט השלום - מעמדם וסמכויותיהם; ההגבלה שהוטלה על משך כהונתם של הנשיאים כולם לשבע שנים. עוד נדון בהליך האדוורסרי הקלאסי ובתפקידו של השופט במסגרתו - הכרעה בסכסוך שבפניו בהחלטה שיפוטית. זאת לעומת גישות עדכניות וחדשניות של המשפט השיתופי והטיפול באשר לתפקידו של השופט - תפקיד של מיישב סכסוכים במסגרת הליכי שפיטה הסדרית ושפיטה טיפולית (שפיטה בגישת פתרון בעיות).

כן נדון, ובהרחבת מה, בערכי היסוד של השפיטה המקובלים במדינות דמוקרטיות, והם: עקרון עצמאותה של הרשות השופטת ואי-תלות השפיטה; אי-תלות של השופטים היחידים ואי-תלות המוסדית של הרשות השופטת; אובייקטיביות שיפוטית ונייטרליות של השופטים; ההגנות והצדק בהליך השיפוט; יעילות השפיטה; נגישות מערכת הצדק (מהותית, דיונית, כלכלית וגיאוגרפית); אמון הציבור בבתי-המשפט ובשופטים; המנגנונים והעקרונות להבטחת אמון זה; ועוד. כל אחד מערכי היסוד של השפיטה הוא תנאי להגשמת תפקידם העיקרי של בתי המשפט - הכרעה ויישוב של סכסוכים (אזרחיים, פליליים, מינהליים וחוקתיים) בין אזרח לאזרח ובין אזרח לשלטון. אחריותיות של שופטים; אתיקה של שופטים ותרבות הדין; פסלות שופט והימנעות משבת דין; נציב תלונות הציבור על השופטים; שיפוט משמעותי של שופטים; ערכאת הערעור; חסינות שופטים.

כמו כן נידרש בקורס לשיקול הדעת השיפוטי, מהותו של שיקול דעת זה, הסיבות לקיומו - מקום בו יש לשופט חופש בחירה בין פתרונות שונים - ומגבלותיו. בהקשר זה נעמוד על משמעותם של צמד המושגים אקטיביזם שיפוטי וריסון עצמי, שהינם רלוונטיים רק כאשר קיים שיקול דעת שיפוטי. בהתקיים שיקול דעת זה, מוטלים על השופט, על כל שופט בישראל, שני תפקידים מרכזיים - מעבר לתפקידו כמכריע בסכסוך - והם: גישור על הפער שבין המשפט למציאות החיים והגנה על החוקה (חוקי היסוד) ועל ערכיה, ובמרכזן זכויות האדם.

נדון באמצעים הלגיטימיים העומדים לרשות השופט בהגשמת תפקידיו אלה. כתיבת פסק הדין והנמקתו; התייעצות שופטים.

כן נעסוק בעיקרון הפרדת הרשויות וביחסים - המתוחים מעצם טבעם - בין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות: הרשות המחוקקת והרשות המבצעת. במסגרת זו נדון גם בדיאלוג שבין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות. בתוך כך נבחן את יחסי נשיאי בית המשפט העליון ושרי המשפטים, בהתייחס במיוחד לסוגיית האחריות על מינהל בתי המשפט.

נתייחס גם לביקורת בוטה על שופטים ועל פסיקתם, המושמעת מפיהם של חברי ממשלה וחברי כנסת. בגדר הקורס תינתן תשומת הלב להשלכות חוקי היסוד על מערכת השפיטה בישראל.

כמו כן נידרש מידי פעם, לשם השוואה, לגישתו של המשפט העברי בסוגיות שונות. במהלך הקורס יידונו מפעם לפעם החלטות ופסקי דין שניתנו על-ידי המרצה בערכאות שיפוטיות שונות.

למניעת ספק, כל שייאמר בשיעור הינו חומר מחייב, אף אם לא הוזכר ברשימת הקריאה. כמו כן, כל מקורות החובה שצוינו ברשימת הקריאה הינם חומר מחייב, אף אם לא הוזכרו בכיתה.

מטרות הקורס:

לימוד וניתוח היבטים שונים של השפיטה

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
להעריך את תפקידה של השפיטה וערכה בחברה דמוקרטית

דרישות נוכחות (%) :
אין

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה פרונטלית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שיעור 1. מבוא ורקע כללי
שפיטה ונחיצותה של מערכת שפיטה בחברה דמוקרטית; עקרון הפרדת הרשויות ואי-תלות השפיטה;
על השפיטה ודמות השופט.

שיעור 2. נשיאי בתי המשפט
נשיא בית המשפט העליון והמשנה לנשיא
נשיאי בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום

שיעור 3. ערכי היסוד של השפיטה
צדק והגינות ההליך השיפוטי; אובייקטיביות וניטרליות של השופט היושב לדין; יעילות; נגישות, פומביות
ושקיפות; אמון הציבור בבתי המשפט ובשופטים;

שיעור 4. אי-תלות השפיטה
אי-תלות מהותית; אי-תלות אישית; אי-תלות קיבוצית; אי-תלות פנימית

שיעור 5. שיקול דעת שיפוטי ותפקידי השופט מעבר להכרעה בסכסוך שבפניו:
גישור על הפער בין המשפט למציאות החיים; הגנה על החוקה ועל ערכיה

שיעור 6. תפקיד בית המשפט - גישור על הפער בין המשפט למציאות החברתית

שיעור 7. תפקיד בית המשפט - הגנה על החוקה ועל ערכיה
אמצעים להגשמת התפקיד השיפוטי; פרשנות; השלמת חסר; פיתוח המשפט המקובל

שיעור 8. עיקרון הפרדת הרשויות; היחסים בין הרשויות והדיאלוג ביניהן. פסקת ההתגברות

שיעור 9. ניסוח פסק הדין והגשמת תפקידיו של השופט; חובת ההנמקה של פסקי דין והחלטות

שיעור 10. סמכות בית המשפט בעניין תוקף חוקי היסוד

שיעור 11. התייעצות שופט עם אחרים;

חומר חובה לקריאה:

שיעור 1: מבוא ורקע כללי
שפיטה ונחיצותה של מערכת שפיטה בחברה דמוקרטית;
עקרון הפרדת הרשויות ואי-תלות השפיטה;
על השפיטה ודמות השופט

כללי האתיקה לשופטים, פרק המבוא

בגץ 188/77 המוטראן הקופטי האורתודוקסי של הכסא הקדוש בירושלים ובמזרח הקרוב נ' ממשלת ישראל, פ"ד לג (1) 225, 237 (החל מהמילים "ואם כך") - 238 (עד המילים "ושלום הציבור")
עמ' 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
עמ' 18-19, פסקה 26 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב); עמ' 94-96, פסקה ו' לפסק דינו של השופט רובינשטיין

משנה, אבות ג, ב (החל מהמילים "רבי חנינא" עד המילה "בלעו")
בבלי, עבודה זרה ב, א (החל מהמילים "מה דגים שבים ...") עד סוף המשפט
הרמב"ם, ספר שופטים, הלכות סנהדרין ב, ז
ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-123 (הטקסט שמתחת לכותרת "אין דמוקרטיה בלי עצמאות לשפיטה")
שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 185 (שתי הפסקאות הראשונות שמתחת לכותרת
"אי תלות שיפוטית")

רשות

ד"ר א' גרוניס, "כיצד מתמנים שופטים בישראל", האוניברסיטה המשודרת (אוקטובר 2017)

שיעור 2: נשיאי בתי המשפט

א. נשיא בית המשפט העליון והמשנה לנשיא
אופן בחירתו של הנשיא, מעמדו הייחודי, סמכויותיו ותפקידיו כמי שניצב בראש הרשות השופטת;
בחירתו של הנשיא על-פי עקרון ה"סניוריטי" והקולות הקוראים לשינוי השיטה;
הוועדה לבחירת שופטים, הרכבה הייחודי וסמכויותיה; היחסים בין נשיאי בית המשפט עליון ושרי המשפטים בהקשר של הוועדה לבחירת שופטים; מכתבה מיום 2.11.2016 של נשיאת בית המשפט העליון לשרת המשפטים בהתייחס להצעת חוק בתי משפט (תיקון רוב רגיל למינוי שופט בית המשפט העליון), שהונחה על שולחן הכנסת
המשנה לנשיא בית המשפט העליון, אופן בחירתו וסמכויותיו;
הגבלה תקופת הכהונה למשך 7 שנים שהוטלה על כהונתם של הנשיא והמשנה לנשיא;

כללי השפיטה (סדרי העבודה של הוועדה לבחירת שופטים), תשמ"ד-1984, סע' 15 (סודיות)
בג"ץ 8527/20 שרת התחבורה נ' שר המשפטים (14.12.2020).
בג"ץ 1711/24 התנועה למען איכות השלטון נ' שר המשפטים, פס' 30 לפסק דינה של הנשיא וילנר (8.9.2024).
בג"ץ 9029/16 עו"ד יצחק אבירם נ' שרת המשפטים (1.2.17), פסקת הפתיחה ופסקאות 1-2, 18, 19 ו-20 לפסק דינו של השופט הנדל; פסקי הדין של השופטים עמית ופוגלמן
בג"ץ 17686-02-25 לביא זכויות האזרח מינהל תקין ועידוד ההתיישבות (ע"ר) נ' הוועדה לבחירת שופטים (נבו) (9.2.2025)

ד' חשין, "אופוזיציה אפקטיבית ועקרון הייצוג היחסי בראי הוועדה לבחירת שופטים", עורך הדין - בטאון לשכת עורכי הדין בישראל, המהדורה הדיגיטלית, גיליון 44, פברואר 2020, עמ' 112-118
קישורית לקריאת המאמר
שלמה פיוטרקובסקי, בתוך יומיים: בג"ץ דחה את העתירה לביטול בחירת השופט עמית לנשיא העליון (מקור ראשון, 9.2.2025) (עותק הכתבה מצוי במודל)

סעיף 26 להסכם הקואליציוני לכינון ממשלת חירום ואחדות לאומית שנערך ונחתם בין הליכוד לכחול לבן:

26. "הוועדה למינוי שופטים - נציגי הממשלה בוועדה לבחירת שופטים יהיו שר המשפטים ושר נוסף מגוש הליכוד. הקואליציה תציג חברת כנסת אחת מטעם גוש הליכוד (גב' אסנת הילה מארק) וחבר כנסת אחד מטעם גוש כחול לבן (ח"כ צבי האוזר) לבחירה מבין חברי הכנסת. כל חברי הקואליציה מחויבים שלא להציג מועמדים נוספים ומחויבים לבחור באותם שני המועמדים של הקואליציה לאחר אישור ה"חוק הנורבגי" בכנסת. לא יחולו שינויים בהרכב הוועדה, בתהליכי המינוי בה ובמועדי מינוי השופטים המקובלים ובכלל זה לא ימונו מראש שופטים שכהונתם אמורה להתחיל לאחר תום מועד כהונתה של הכנסת ה-23"

ב. נשיאי בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום
אופן מינויים של הנשיאים, מעמדם וסמכויותיהם הכלליות; סמכויות ייחודיות שהוענקו לנשיאים המחוזיים בחוקים שונים; סגני נשיאים של בתי משפט מחוזיים ובתי משפט שלום;
אופן מינויים של סגני הנשיא, מעמדם וסמכויותיהם; הגבלת משך כהונתם של הנשיאים וסגניהם בכל הערכאות לתקופה מירבית של 7 שנים!
חוק בתי המשפט, סעיפים 9, 10, 38, 42, 48, 53, 82
חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), תשל"ט-1979, סעיפים 4 ו-10
חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, סעיף 35(ה)
חוק האזנות סתר, תשל"ט-1979, סעיפים 6(א) ו-14(ב)
חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, סעיפים 1-5
פקודת מס הכנסה, סעיף 235א
חוק הפרשנות, תשמ"א-1981
ע"פ 331/88 חלובה נ' מדינת ישראל (22.7.90), פסקה 2
בגץ 2561/07 מיכל שריר נ' הנהלת בתי-המשפט (24.7.08), עמ' 11-1 (פסק דינו של השופט לוי)
ע"פ 2996/09 דבור נ' מדינת ישראל (11.5.11), עמ' 41-37, פסקאות נא-נה

רשות

ב"ש (י-ם) 6296/04 שר הבטחון נ' נעם פדרמן (6.6.04)
שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 71-74, 248-250, 263-265
שיעור 3: ערכי היסוד של השפיטה
צדק והגינות ההליך השיפוטי; אובייקטיביות וניטרליות של השופט היושב לדין; יעילות; נגישות, פומביות ושקיפות; אמון הציבור בבתי המשפט ובשופטים;

חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 3, 6
חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו
חוק בתי המשפט, סעיפים 68, 70, 71
כללי אתיקה לשופטים, הכללים כולם.
ב"ש 678/82 טייר נ' מדינת ישראל, פ"ד לו (3) 386, 387;
בשפ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13);

בג"ץ 732/84 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ(4) 141, 147-150, פסקאות 10-12;
עמ' 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
עמ' 26-28, פסקאות 39-40, לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב);
בשפ 5055/14 בן דוד נ' מדינת ישראל (20.7.14), עמ' 1-5;
אבות ה, ח;

משנה תורה לרמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק כ"א, הלכה א;
אנגלרד י', מבוא לתורת המשפט (מהדורה שניה, התשע"ט), עמ' 107-109 ("צדק ומשפט");
ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 49-54 ("אמון הציבור בשפיטה"); עמ' 67 (אנטומיה של
הכרעה שיפוטית);
הרנון א', דיני ראיות, חלק א (תשל"ד), עמ' 91-92 (פסקה 6.2), 120-122 (פסקה 6.13);
שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 195-197 ("היסודות העיוניים של אי התלות
השיפוטית")
רשות:

ברק א', "זכות הגישה למערכת השיפוטית" ספר שלמה לוי (2013)
רבין י', זכות הגישה לערכאות כזכות חוקתית (1998)

שיעור 4: אי-תלות השפיטה
אי-תלות מהותית; אי-תלות אישית; אי-תלות קיבוצית; אי-תלות פנימית

חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 9, 10, 20, 23(8)
חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיפים 2, 4
כללי אתיקה לשופטים, סעיף 5
עמ' 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ, עמ' 23-31,
פסקאות 34-49 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב)
בש"פ (י-ם) 84/96 ספירו נ' מדינת ישראל, פ"מ תשנ"ו (2) 240, עמ' 244-248 (פסקאות 1-3), עמ'
260-264 (פסקאות 13-15)
רשות:

ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-128 ("דמוקרטיה ועצמאות שיפוטית")
חשין ד', "אי-תלות השפיטה והתערבות מוסדית בהליכה או בתוצאותיה", משפט וצבא 9 (1988) 29

שיעור 5: שיקול דעת שיפוטי ותפקידי השופט מעבר להכרעה בסכסוך שבפניו
גישור על הפער בין המשפט למציאות החיים; הגנה על החוקה ועל ערכיה

ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 21-23, עמ' 36-37 (תחת הכותרת "המגבלות של שיקול
הדעת השיפוטי")

תנאים מוקדמים להגשמת התפקיד השיפוטי בחברה דמוקרטית: אובייקטיביות שיפוטית, פעילות
שיפוטית בגבולות הקונסנזוס ואמון הציבור בשפיטה
ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221, 426
ע"א 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז(1) 749, 781, 780
796
בג"ץ 4058/9 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ(4) 141, 148

שיעור 6: תפקיד בית המשפט - גישור על הפער בין המשפט למציאות החברתית
חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, סעיפים 5 ו-5א
חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982, סעיף 149(10)

חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996,
בע"מ 919/15 פלוני נ' פלוני (19.7.17), פסקת הפתיחה; פסקאות 142-145, 147 לפסק דינו של
השופט פוגלמן; שלוש הפסקאות האחרונות (הלא ממוספרות) לפסק הדין
ע"א 630/79 ליברמן נ' ליברמן, פ"ד לה (4) 368, 359
ע"ע 52/80 שחר נ' פרידמן, פ"ד לח (1) 446, 443
ע"א 65/89 מוסטפא נ' מטוע, פ"ד מד (4) 197, פסקאות 1-6
עא 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, פ"ד מט (3) 529, פסקאות 1, 6, 35-37
ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט (6) 771, פסקאות 18-22

שיעור 7: תפקיד בית המשפט - הגנה על החוקה ועל ערכיה

חוק יסוד: הכנסת, סעיף 7א

חוק יסוד: חופש העיסוק

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (החוק כולו);

חוק יסוד: נשיא המדינה, סעיפים 13 ו-14

חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980

חוק השבות, תש"י-1950, סעיף 1;

חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי (חוק יסוד: הלאום).

ההכרזה על הקמת מדינת ישראל, הפסקאות דלהלן: פסקת הפתיחה; "זוהי זכותו..."; "לפיכך
נתכנסנו..."; "מדינת ישראל תהא פתוחה..."

בג"ץ 73/53 חברת "קול העם" בע"מ נ' שר הפנים, פ"ד ז 884, 871

ע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט (3) 390, 386, 385, 365

ע"ב 1/88 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, פ"ד מב (4) 177, פסקאות 1, 7, 8, 18-20

א"ב (צ"ל ע"ב) 1806/19 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' ד"ר עופר כסיף, החלטה מיום
21.3.19, ההחלטה כולה

א"ב (צ"ל ע"ב) 1806/19 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' ד"ר עופר כסיף, פסק דין

(הנימוקים) מיום 18.7.19, פסקאות 1-12 לפסק הדין של הנשיאה חיות

ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט (4) 424, 423, 221

בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יו"ר מפלגת העבודה הישראלית, פ"ד מט (1) 808, 758

אמצעים להגשמת התפקיד השיפוטי; פרשנות; השלמת חסר; פיתוח המשפט המקובל

בשפ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13)

בג"ץ 8296/06 עו"ד פוקס נ' נשיא המדינה, מר משה קצב (החלטות מהימים 15.10.06, 20.10.06,
11.06.2; פסק דין מיום 27.11.06)

פש"ר 4202/07 בנק ירושלים בע"מ נ' חפציבה שיכון ופיתוח בע"מ (6.8.07)

בש"א 6720/07 פש"ר 4202/07 עו"ד יצחק מלכו, המנהל המיוחד מטעם הכנ"ר בתפקידו כנאמן

הזמני של 26 חברות מקבוצת חפצי בה בהליכי הקפאת הליכים נ' בנק הפועלים בע"מ (03/09/07),
עמ' 1-11

שיעור 8: עיקרון הפרדת הרשויות; היחסים בין הרשויות והדיאלוג ביניהן; פסקת ההתגברות;

פרופ' עמיחי כהן, "פסקת ההתגברות - איזונים ובלמים של המוסדות הפוליטיים ומערכת המשפט
(המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2018);

היחסים - המתוחים מעצם טבעם - בין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות: הרשות המחוקקת
והרשות המבצעת. הדיאלוג בין הרשות השופטת והרשות המחוקקת.

יחסי נשיאי בית המשפט העליון ושרי המשפטים, בהתייחס במיוחד לסוגיית האחריות על מינהל בתי

המשפט; ביקורת בוטה על שופטים ועל פסיקתם, המושמעת מפיהם של שרים וחברי כנסת, ותגובתה של נשיאת בית המשפט העליון ושופטיו על ביקורת זו.

אלון ג' "ראיון המשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס חיים כהן" הלשכה - בטאון לשכת עורכי הדין - הוועד המחוזי ירושלים, גליון 47 (1999) עמ' 3-8 ("כשמגדפים את השופטים - כלו כל הקיצין"); הודעה מטעם נשיאת בית המשפט העליון וחבר שופטיו, לנוכח המתקפות חסרות הרסן ולנוכח האיומים המופנים כלפי שופטי בית הדין הצבאי (בעקבות שימוע הכרעת הדין בעניין אזריה); דברי נשיאת בית המשפט העליון בטקס השבעת שופטים חדשים במשכן נשיא המדינה ביום 20.12.2016;

"נשיאת העליון נגד ביקורת הממשלה על בג"ץ: 'דברים שלא מתאימים למדינה דמוקרטית'" YNET (29.1.16)

רשות:

ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 305-306, 356-360, 361-365, 375-389
שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 354-361, עמ' 390-394, עמ' 399-406; עמ' 407-408 ("מבוא"), 425-426

שיעור 9: ניסוח פסק הדין והגשמת תפקידיו של השופט; חובת ההנמקה של פסקי דין והחלטות חוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ב-1982, סעיפים 182-183
תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, תקנות 192, 460
חוק בתי המשפט, סעיף 77א (ג), 79א
צו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009
רעא 290/15 ברנד פור יו בע"מ נ' רמי לוי שיווק השקמה בע"מ (8.12.2015), עמ' 11-14, פסקאות 11-14
רעא 8827/15 מצדה פרנצינסז בע"מ נ' הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים (27.12.2015), עמ' 6-פסקאות טו-טז
רעא 8996/04 שכטר נ' נציגות הבית המשותף, נט (5) 17 (21.12.2004), עמ' 22-25, פסקאות י"ב(1)
רע"א 1982/05 מקומון כל הצפון נ' פלוני (23.1.2006), עמ' 1-5
בג"ץ 7130/16 דורון אספיר נ' 1. בית משפט העליון - השופט עוזי פוגלמן (18.9.16)
מצא א', "מלאכת כתיבת פסק הדין" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גיליון מס' 36 (2014).
חיות א', "לשון בני אדם ופסקי דין", דברים בהשקת הספר זאת ועו"ד, המרכז האקדמי לעסקים ומשפט 1 News - מחלקה ראשונה (6.6.16) קישורית לקריאה

רשות:

ברק א', שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 295-301
שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 204-205
ויסמן י', "על 'מצוות עשה' ועל 'מצוות לא תעשה' בכתיבת פסקי דין", עלי משפט ט (תשע"א) 307-325

שיעור 10: סמכות בית המשפט בעניין תוקף חוקי היסוד
תיקון חוקתי שאינו חוקתי

תקציר רשמי, בג"ץ 5555/18 חסון נגד כנסת ישראל (8.7.2021).
תקציר רשמי, בג"ץ 5658/23 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת (1.1.2024).

דוד חשין "משוואה עם נעלם - הסיפור על חוק יסוד: הלאום", 75 שנות עצמאות במשפט 193 (דפנה ברק-ארז עורכת 2023).

דוד חשין "לבית המשפט יש סמכות לבטל חוק יסוד" כלכליסט (28.12.2023). קישורית לקריאת המאמר

דוד חשין "עכשיו הזמן לתקן את חוק הלאום" כלכליסט (8.11.2023). קישורית לקריאת המאמר

שיעור 11: התייעצות שופט עם אחרים
סיכום הקורס והנחיות לקראת הבחינה הסופית

כללי האתיקה השיפוטית, התשנ"ג-1993 (כללי הנשיא שמגר), כלל ד (4)
ע"פ 152/51 טריפוס נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ו 17, 26
ע"א 248/59 לויתין נ' נחמן, פ"ד יג 1903, 1905-1906
ע"פ 344/99 בשן נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (2) 599, פסקאות 25, 30
ע"פ 2672/01 בן שושן נ' מדינת ישראל, פ"ד נה (4) 794, 797-798
ע"א 4126/05 חג'אזי נ' ועד עדת הספרדים (20.6.06), פסקאות ה(5), ח(2)
חשין ד' "האם שופט יכול להתייעץ עם עצמו", עורך הדין 4 (2009) 34
Cheshin, David. "The Legitimacy of Judge's Consultation with Colleagues and External Experts." *Judicial Independence: Cornerstone of Democracy* (Brill Nijhoff, 2024).

משנה, סנהדרין ד, א; ה, ח
ערוך השולחן, חושן משפט יג, יא
בן-דרור מ', "אין לקבל ייעוץ מבחוץ", עורך הדין 6 (2010) 84 (תשובה לשופט דוד חשין)

רשות:
כהן ח', "התוקע עצמו לדבר הלכה", משפט וכלכלה ג, עמ' 129-141
חשין ד', "התייעצות במוטב והתייעצות השופט", עלון מערכת השיפוט 10 (התשמ"ז) 17

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי:
מבחן בכתב 100 %

מידע נוסף / הערות:
5% ציון מיטיב על השתתפות פעילה בשיעור